

ADVIES 1907

Kansen op school

Datum: 6 november 2019

Voorzitter: Alexandra Smarandescu

Aanwezigen: Alexandra Smarandescu, Emmy Vandenbussche, Eveline Meylemans, Ines De Geest, Isaak Dieleman, Ivo Shimwa, Jad Zeitouni, Jan Langerhaert, Jo Baetens, Lisa Franken, Maya Van de Velde, Mieke Heymans, Mohamed Missaoui

De Vlaamse Jeugd Raad, in vergadering op 6 november 2019, onder voorzitterschap van Alexandra Smarandescu, en met bovenvermelde aanwezigen, adviseert unaniem het volgende:

1. Verplicht scholen om actief een transparant kostenbewust beleid te hanteren. En overweeg een maximumfactuur in het secundair onderwijs. 4
2. Verhoog de studietoelage in het secundair en het hoger onderwijs en laat deze beter aansluiten bij de reële kost van de studierichting. 5
3. Zorg voor goedkoper lesmateriaal door afspraken te maken met uitgeverij en onderwijsverstrekkers en invulboeken achterwege te laten. 5
4. Zet in op online lesmateriaal en een open source database. Houd daarbij rekening met ICT kosten. 6
5. Maak openbaar vervoer van en naar school in het secundair onderwijs goedkoper. 6
6. Vermijd dat scholen incassobureaus inschakelen, en ga eerst op zoek naar alternatieven. Ontzeg leerlingen geen leermiddelen en rapporten vanwege openstaande schoolrekeningen. 6
7. Experimenteer in Vlaanderen met gratis maaltijden op kleuter- en basisscholen. 7
8. Versterk leerkrachten en scholen om aan kwaliteitsvolle studiekeuze- en onderwijsloopbaanbegeleiding te doen. Zorg dat alle scholen een onderwijsloopbaanbeleid uitbouwen en er aandacht gaat naar zelfontwikkeling in de nieuwe eindtermen. 8
9. Zet in alle richtingen in op kwaliteitsvolle stages, duaal leren, maatschappelijk engagement en samenwerking met de privésector om leerlingen te motiveren en kennis te laten maken met verschillende beroepen. 9
10. Maak van elke studiekeuze een positieve keuze. Laat jongeren kennis maken met elke opleiding en zorg voor een opwaardering van TSO en BSO. 10
11. Zorg dat de studierichtingen - zeker in TSO en BSO - inhoudelijk up to date en toekomstgericht zijn. 10
12. Zorg dat leerlingen die van richting moeten veranderen of moeten blijven zitten, betrokken worden bij de beslissing in het BO en SO. Doe dit via open klassenraden die de dialoog aangaan. Behoud de (rechts)positie van leerlingen bij zittenblijven en heroriëntering in het secundair onderwijs. 11

- 13.** Zorg dat leerkrachten en de school op een objectieve manier oriënteringsadviezen geven. 11
- 14.** Werk aan meer flexibelere leertrajecten voor elke leerling in het secundair onderwijs. Zorg voor individuele curricula of pistes zodat jongeren hun vakken op verschillende snelheden kunnen leren. 12
- 15.** Blijf inzetten op een gezonde sociale mix op scholen. Voorzie een volwaardig alternatief voor dubbele contingentering. Informeer en ondersteun (kwetsbare) ouders voldoende over het online inschrijvingsstelsel en de verschillende keuzemogelijkheden. 13
- 16.** Breng de besteding van de middelen en de impact van GOK scholen structureel in kaart en wissel goede praktijken uit. Begeleid scholen in plan van aanpak en motiveer hen om beter te doen. 14
- 17.** Werk aan het welbevinden op school en zorg er voor dat het CLB dichterbij de leerlingen staat en positief gekend is. 14
- 18.** Laat alle leerlingen mee beslissen over schoolregels en stimuleer leerlingenparticipatie op school 15
- 19.** Blijf investeren in aantrekkelijke schoolgebouwen en moderne, duurzame infrastructuur. 15
- 20.** Stimuleer scholen om een kwaliteitsvol diversiteitsbeleid te voeren, zodat elke leerling zich goed voelt op school. 16
- 21.** Zet op een sterke kennis van het Nederlands en begin daarmee zo vroeg mogelijk in de schoolcarrière. 17
- 22.** Zorg dat de thuistaal en meertaligheid van kinderen en jongeren als een troef worden gezien op school. 18
- 23.** Zorg dat het omgaan met diversiteit en het herkennen van armoede een belangrijke competentie is in de lerarenopleiding en vormingen. Streef ook naar een lerarenkorps dat een afspiegeling is van de samenleving. 19
- 24.** Trek gekwalificeerde, ervaren en gespecialiseerde leerkrachten aan in scholen die het moeilijk hebben. Motiveer leerkrachten om in GOK scholen aan de slag te gaan door intensieve begeleidingstrajecten en voordelen. 19
- 25.** Stimuleer scholen om (kansarme) ouders op een actieve manier betrekken. Wissel goede praktijken uit en voorzie financiële middelen voor participatie en ouderbetrokkenheid. 20
- 26.** Werk met brugfiguren als een neutrale vertrouwenspersoon die netwerkoverschrijdend de kloof tussen familie, school, jeugdwerk en andere relevante sociale partners verkleinen. 21
- 27.** Zet in op huiswerkbegeleiding, buddy's en aantrekkelijk studieplekken in het basis en secundair onderwijs, zodat elke leerling een rustige plek heeft om te studeren en te leren. 21
- 28.** Maak werk van een brede school als motor van de wijkwerking en hefboom tot meer sociale cohesie tussen scholen, ouders, de wijk, jeugdwerk en (hulp)organisaties. Creëer zo een brede leer- en leefomgeving waarin alle kinderen en jongeren maximale ontwikkelingskansen krijgen. 22
- 29.** Voer omtrent kinderarmoede en sociaalculturele ongelijkheid een integrale beleidsaanpak in Vlaanderen om gelijke onderwijskansen te garanderen. 22

30. Toets het algemeen onderwijsbeleid af bij jongeren, hun organisaties en bij moeilijk bereikbare doelgroepen.

1 Situering

In Vlaanderen wordt de uitkomst van een onderwijsloopbaan van jongeren grotendeels bepaald door hun sociaaleconomische achtergrond in plaats van hun interesses en talenten. Na decennia blijken de kansen in ons onderwijs nog altijd ongelijk verdeeld. Leerlingen uit kansengroepen blijven vaker zitten, zijn minder aanwezig in de zogenaamd hooggewaardeerde onderwijsvormen, stromen vaker uit zonder diploma en vatten minder vaak een studie in het hoger onderwijs aan.

Uit het Pisa-onderzoek blijkt dat 10% van de armste jongeren in Vlaanderen ASO volgt, versus 88% bij het rijkste deciel.¹ Bij de start van het secundair onderwijs zit ongeveer 90% van de kinderen van Belgische herkomst op leeftijd. Bij leerlingen met een migratieachtergrond is dit maar 71 à 73%.² Nauwelijks een kwart van de kinderen van laaggeschoolde moeders vat hogere studies aan, versus 83% bij kinderen van hooggeschoolden.³ Zowel jongeren uit middenklasse families als jongeren uit gezinnen met een lage sociaaleconomische status komen niet per se terecht op de plek waar ze zich het best kunnen ontplooiën en ontwikkelen. Zo gaat veel talent verloren.

Er bestaan al veel rapporten en onderzoeken over gelijke onderwijskansen waarin experts, organisaties, directies en leerkrachten aan bod komen, maar de stem van kinderen en jongeren zelf krijgen we amper te horen. De Vlaamse Jeugdraad zocht uit wat jongeren zelf vinden van (on)gelijke onderwijskansen. Een groep van geëngageerde, enthousiaste jongeren trok Vlaanderen rond en ging met zo'n 140 jongeren tussen 12 en 20 jaar in debat over hun leven op school, gelijke onderwijskansen, schoolkosten en studiebegeleiding. Ze bespraken de resultaten ook met experts en (jeugdwerk)organisaties.

De bevraagde jongeren zien heel wat uitdagingen en oplossingen rond gelijke kansen op school.

De jongeren willen meer focus op talent, interesse en competenties. Ze willen betere loopbaanbegeleiding, zodat ze studiekeuzes kunnen maken die bij hun passen. Leerlingen in het secundair onderwijs willen dat elke richting een positieve keuze wordt, waar ze steeds mee over kunnen beslissen.

“Neen, ik ben nog nooit in een TSO school geweest en ik zal er waarschijnlijk ook nooit komen. Terwijl ik misschien heel goed in houtbewerking was geweest. Je wordt al snel één kant uitgeduwd” - Jongere uit het 6e middelbaar, Gent

In de gesprekken gaven jongeren ook aan dat scholen hun situatie en afkomst vaak niet begrijpen. Sommige leerlingen vertellen dat ze hun huiswerk onmogelijk afkrijgen omdat ze thuis moeten helpen of alleen wonen. Andere leerlingen voelen zich op basis van hun huidskleur en cultuur gediscrimineerd door leerkrachten. Deze jongeren willen dat de scholen en leerkrachten rekening houden met hun mentaal welzijn, afkomst en verschillende thuissituaties.

“Als je het thuis moeilijk hebt, je ouders scheiden of je krijgt klappen... Het maakt allemaal niet uit, zolang je op tijd in de les zit en je huiswerk voor wiskunde hebt gemaakt.” - Jongere die een alternatief traject volgt, Groep INTRO, Sint-Niklaas

Sommige jongeren vertellen dat hun ouders de dure handboeken en schoolreizen moeilijk kunnen betalen. Een aantal jongeren vertelt zelfs dat hun studie- of schoolkeuze gebaseerd is op de studiekosten van de school. De jongeren willen dan ook dat scholen bewuster nadenken over hun kostenbeleid.

¹ http://www.pisa.ugent.be/uploads/assets/146/1511253341044-DEFINITIEF_Vlaams_rapport_samenwerkend_probleemoplossen_PISA_2015.pdf

² Diversiteitsbarometer Unia, 2018 https://www.unia.be/files/Documenten/Publicaties_docs/1210_UNIA_Barometer_2017_-_NL_AS.pdf

³ Diversiteitsbarometer Unia, 2018 https://www.unia.be/files/Documenten/Publicaties_docs/1210_UNIA_Barometer_2017_-_NL_AS.pdf

Met dit advies willen we een appél doen op de nieuwe minister van Onderwijs, op de koepels en de scholen. Zo wil de Vlaamse Jeugd Raad de stem van jongeren maximaal laten weerklinken over ongelijke onderwijskansen.

2 Advies

Dit advies behandelt de verschillende drempels die jongeren ervaren om een succesvolle studieloopbaan te doorlopen. Het heeft betrekking op alle kinderen en jongeren van 0 tot 25 jaar en bevat aanbevelingen voor het kleuter- en basisonderwijs, het secundair en het hoger onderwijs. Het beschouwt ook kinderen en jongeren die niet naar school gaan.

Het advies bespreekt eerst en vooral financiële moeilijkheden die zorgen voor stress en uitsluiting bij jongeren. Daarna gaat het advies in op uitdagingen rond studieoriëntering en onderwijsloopbaan. Vervolgens besteden we aandacht aan het schoolklimaat (participatie, welbevinden en diversiteit). Hierna zoomen we in op gelijkekansenbeleid in moeilijke scholen en de rol van de leerkrachten. Tenslotte probeert het advies breder te gaan dan onderwijs alleen en gaat het in op ouderbetrokkenheid, de rol van de gemeenschap en het jeugdwerk.

Bij elk onderdeel schetsen we de uitdagingen waar jongeren mee worstelen en mogelijke oplossingen. Met dit advies hopen we verschillende beleidsmakers, onderwijssectoren, scholen, lokale besturen en het jeugdwerk aan te zetten om van kansen op school een prioriteit te maken en kinderen en jongeren centraal te zetten.

2.1 Schoolkosten

De Belgische grondwet garandeert de kosteloze toegang tot het leerplichtonderwijs. Dit betekent dat scholen geen inschrijvingsgeld mogen vragen. Toch brengt het dagelijkse schoolleven heel wat kosten mee voor kinderen, jongeren en hun ouders: handboeken, kopieën, lesmaterialen, sportkleren, schoolreizen... In 2008 voerde toenmalig Vlaams minister van Onderwijs Frank Vandenbroucke een maximumfactuur voor het basisonderwijs in. Maar in het secundair onderwijs blijven de kosten elk jaar stijgen. De studiekostenmonitor becijferde dat een gemiddeld schooljaar in 2017-2018 €1.309 kostte, terwijl dat in 2006-2007 nog € 913,5 was. Een stijging van 21,2%, als we de inflatie buiten beschouwing laten.⁴ Er zijn heel wat gezinnen die de dure schoolfacturen moeilijk kunnen betalen.

Uit gesprekken blijkt dat jongeren betaalbaar onderwijs heel belangrijk vinden. Ze vinden dat school niet te veel mag kosten en dat de prijs van elke richting en elke school ongeveer gelijk moet zijn. Alleen zo kan je vermijden dat jongeren studierichtingen, vakken en scholen ontwijken vanwege het kostplaatje. De hoogte van de schoolfactuur mag nooit de studiekeuze bepalen. Jongeren vinden bovendien dat scholen duidelijk moeten zijn over de kosten en dat de schoolfactuur gespreid moet worden over het jaar. Ze geven ook aan dat kinderen en jongeren in moeilijke financiële omstandigheden geen nadeel mogen ondervinden op vlak van onderwijs. Onderstaande aanbevelingen geven aan hoe het onderwijs om moet gaan met kosten.

2.1.1 Kostenbewust beleid

Verplicht scholen om actief een transparant kostenbewust beleid te hanteren. En overweeg een maximumfactuur in het secundair onderwijs.

"Iedereen moet naar school, dus dan mag school niet te veel kosten." – Jongere, eerste middelbaar, Ganshoren.

Scholen(groepen) in het secundair onderwijs zijn vrij om te bepalen welk didactisch leermateriaal ze willen gebruiken en welke uitstappen ze plannen. Ouders kunnen via de schoolraad in beperkte mate wegen op de keuzes hieromtrent, maar de school beslist. Scholen(groepen) zijn hierbij wel gebonden aan bepaalde afspraken en zijn verplicht om

⁴ [https://www.demorgen.be/nieuws/middenveld-wil-maximumfactuur-in-secundair-onderwijs-groeiende-ongelijkheid-in-scholen-beb7bc5b/file:///C:/Users/Mariamekeita/Downloads/6385%20\(1\).pdf](https://www.demorgen.be/nieuws/middenveld-wil-maximumfactuur-in-secundair-onderwijs-groeiende-ongelijkheid-in-scholen-beb7bc5b/file:///C:/Users/Mariamekeita/Downloads/6385%20(1).pdf)

bijdrageregeling uit te werken. Maar transparantie moet verder gaan dan alleen in het schoolreglement en de bijdrageregeling. Het kostenplaatje moet voor ouders en leerlingen al duidelijk zijn bij het maken van de schoolkeuze. Voor jongeren is het belangrijk dat de schoolkosten overal ongeveer hetzelfde zijn en dat het kostenplaatje hun keuze op vlak van studierichting en school niet beïnvloedt. De Vlaamse Jeugd Raad juicht toe dat het regeerakkoord aandacht vestigt op de kwestie van schoolkosten. Verder inzetten op kostenbeheersing is een goede eerste stap, maar zet scholen niet per se onder druk.

Daarom is de Vlaamse Jeugd Raad net als veel armoedeorganisaties⁵ en de Vlaamse Scholierenkoepel⁶ voor een maximumfactuur in het secundair onderwijs. In het basisonderwijs heeft de invoering van de maximumfactuur gezorgd dat de schoolkosten beperkt en duidelijk blijven, en bijgevolg dat de onderlinge verschillen tussen scholen verkleinen. De maximumfactuur is dus een doeltreffend instrument om correcte en eenduidige verwachtingen te scheppen van het globale kostenplaatje. Jongeren benadrukken wel dat de maximumfactuur niet tot gevolg mag hebben dat alle buitenschoolse of extra activiteiten meteen geschrapt worden. Leerlingen met een kwetsbare achtergrond of minder middelen zullen er namelijk het meest onder lijden als hun scholen geen culturele uitstappen, zwemlessen en andere activiteiten meer aanbieden.

Verhoog de studietoelage in het secundair en het hoger onderwijs en laat deze beter aansluiten bij de reële kost van de studierichting.

Gezinnen met een lage socio-economische status krijgen een studietoelage per kind. Sinds dit jaar hoort deze studietoelage bij het Groeipakket. Ouders moeten zelf geen aanvraag meer doen. Instanties onderzoeken nu proactief of gezinnen met kinderen in het kleuteronderwijs, het lager en secundair recht hebben op de schooltoeslag. De Vlaamse Jeugd Raad is blij dat de studietoelage nu automatisch wordt toegekend.⁷ Maar uit onze gesprekken met jongeren blijkt wel dat de studietoelage in het secundair onderwijs niet altijd volstaat om in alle kosten te voorzien. Onderzoek bevestigt dit: een minimale toelage dekt 11% van de studiekosten, een volledige toelage 50%, en een maximale toelage 63%.⁸ We pleiten dan ook voor een hogere studietoelage, die aangepast is aan elke richting.

In het hoger onderwijs moet de studietoelage nog steeds bevestigd worden. Bovendien voldoet ook deze toelage niet voor de werkelijke studiekosten. Jongeren geven aan de beurs niet toereikend is voor boeken, materiaal en uitstappen. Ze willen meer transparantie over de totale kost van studeren. Sommige jongeren vertellen ook dat ze niet verder studeren omdat ze geen eigen inkomsten hebben en nog steeds onderhouden moeten worden door hun ouders. We vragen net als de Vlaamse Vereniging voor Studenten om - naast een hogere studietoelage - meer goedkope én gemakkelijke manieren te voorzien om studieleningen aan te gaan.⁹

2.1.2 Goedkoper lesmateriaal en openbaar vervoer

Zorg voor goedkoper lesmateriaal door afspraken te maken met uitgevers en onderwijsverstrekkers en invulboeken achterwege te laten.

Steeds meer secundaire scholen werken met invulboeken en externe boekenfirma's. Gedaan met schoolboeken huren op school, een externe dienst regelt alles. Dat betekent meteen ook dat deze commerciële diensten hun eigen regels

⁵ <https://www.demorgen.be/nieuws/middenveld-wil-maximumfactuur-in-secundair-onderwijs-groeiende-ongelijkheid-in-scholen-beb7bc5b>

⁶ De Vlaamse Scholierenkoepel hoorde meer dan 13000 leerlingen over het onderwijs en baseerde daarop hun memorandum <https://www.stemvanscholieren.be/>

⁷ <https://www.demorgen.be/nieuws/schooltoeslag-wordt-voortaan-automatisch-uitbetaald-b7aee21e/>

⁸ <https://www.klasse.be/181891/tot-1207-euro-studiekosten-voor-eerste-graad-secundair/>

⁹ https://www.vvs.ac/sites/default/files/memorandum_web.pdf Memorandum VVS

hanteren: ze kunnen incassobureaus inschakelen bij onbetaalde facturen en gebruiken digitale bestelplatformen die drempels opwerpen voor mensen met een geringe digitale geletterdheid.¹⁰

Jongeren vinden deze evolutie zorgwekkend. Ze geven aan dat invulboeken te duur zijn en dat leerkrachten ze vaak niet eens echt gebruiken. Sommige leerlingen vinden ook dat ze minder leren door invulboeken, omdat ze alleen een woordje moeten invullen en verder niet moeten nadenken.

In het regeerakkoord 2019-2024 lezen we dat er ethische code met uitgeverijen, ontwikkelaars en onderwijsverstrekkers komt om afspraken te maken rond (invul)handboeken. We juichen deze maatregel toe en hopen dat volgende zaken in de code worden opgenomen:¹¹

- Handboeken moeten effectief een meerwaarde zijn voor het vak
- Leerlingen moeten handboeken altijd meteen krijgen, ook wanneer er nog openstaande facturen zijn. Scholen moeten hier op toe zien.
- Boeken mogen niet enkel digitaal verkocht/besteld worden
- Ouders moeten in schijven kunnen betalen op lange termijn, zonder dat hier bijkomende kosten voor worden aangerekend.

Zet in op online lesmateriaal en een open source database. Houd daarbij rekening met ICT kosten.

Digitalisering kan volgens jongeren één van de oplossingen zijn voor de dure facturen, als scholen er juist mee omgaan. Leerkrachten zouden het lesmateriaal dat ze zelf maken makkelijker moeten kunnen delen op online databanken, zodat hun collega's in andere scholen en regio's er in hun lessen er ook gebruik van kunnen maken. Zo delen leerkrachten hun kennis en werk en is er minder nood aan officiële handboeken van uitgevers. Jongeren vinden dat zij zelf ook meer via de computer en tablets zouden kunnen leren. Dit mag weliswaar niet voor extra ICT-kosten zorgen. De overheid moet scholen extra middelen geven zodat elke leerling digitaal kan werken op een goedkope en gemakkelijke manier. Daarnaast moeten er voldoende aandacht gaan naar digitale geletterdheid van kwetsbare jongeren.

Maak openbaar vervoer van en naar school in het secundair onderwijs goedkoper.

Naar school gaan kost steeds meer geld. En de toename van de schoolkosten ligt voor een groot deel aan de spectaculair gestegen vervoerskosten. Het recentste OVG-onderzoek van mobiliteit Vlaanderen toont aan dat 24,25% van de verplaatsingen naar en van school met het openbaar vervoer gebeurt: trein, tram, bus en metro. Maar de laatste jaren zien we de kosten van het openbaar vervoer langzaam maar continu stijgen. Een buzzypass kost nu bijvoorbeeld €30 meer dan in 2013. Jongeren willen betaalbaar en gemakkelijk openbaar vervoer met voldoende aansluitingen. Ze vragen ook veiliger fietspaden zodat ze zelf naar school kunnen gaan.

2.1.3 Incassobureaus

Vermijd dat scholen incassobureaus inschakelen, en ga eerst op zoek naar alternatieven. Ontzeg leerlingen geen leermiddelen en rapporten vanwege openstaande schoolrekeningen.

¹⁰ <https://www.knack.be/nieuws/belgie/ouders-in-armoede-willen-betalen-voor-onderwijs-maar-boekenfirma-s-maken-het-steeds-moeilijker/article-opinion-1417569.html>; <https://www.klasse.be/182154/boekenleveranciers-voorkom-lege-boekentassen/>

¹¹ <https://www.klasse.be/182154/boekenleveranciers-voorkom-lege-boekentassen/>

Door de hoge schoolkosten kunnen ouders schoolrekeningen vaak niet betalen. In deze gevallen sturen scholen of boekensmaatschappijen steeds vaker gerechtsdeurwaarders en incassobureaus op de ouders af. Uit cijfers blijkt dat één op de drie scholen met incassobureaus werkt. Vorig jaar hebben incassobureaus voor € 2,75 miljoen aan onbetaalde schoolfacturen proberen te vorderen bij ouders. Dat is bijna € 200.000 meer dan twee jaar eerder.¹² Het inschakelen van incassobureaus zorgt dat de factuur blijft oplopen en schaadt het vertrouwen van ouders in de school. Terwijl ouders in kwetsbare situaties sowieso al in wantrouwend staan tegenover onderwijsinstellingen¹³.

Net als de Vlaamse Scholierenkoepel, vraagt de Vlaamse Jeugdraad een verbod op tussenkomst van incassobureaus voor schoolrekeningen. Scholen moeten onbetaalde facturen zo lang mogelijk in eigen handen houden. Op die manier kunnen ze achterhalen waarom ouders niet betalen en met hen in dialoog treden.¹⁴ Gezinnen met financiële problemen moeten de kans krijgen op een laagdrempelige manier te betalen: cash, gespreid, met een afbetalingsplan. Scholen vinden hier moeilijk tijd voor. Daarom stellen wij voor om te werken met brugfiguren en (jeugdwerk)organisaties die makkelijker contact kunnen leggen met ouders. Als dat niet werkt kan de school als alternatief werken via de vrederechter. Als blijkt dat ouders de schoolrekening sowieso niet kunnen betalen, moet het OCMW tussenkomen.¹⁵

Kinderen en jongeren mogen nooit het slachtoffer van worden van onbetaalde schoolrekeningen. Uit cijfertelling van september 2019 blijkt dat 2% van de leerlingen geen boeken heeft in het begin van het jaar.¹⁶ Jongeren vinden terecht dat het absoluut niet kan dat leerlingen niet kunnen studeren of geen rapport krijgen vanwege opstaande facturen. Ze vinden dat kinderen en jongeren op school zo weinig mogelijk hinder mogen ondervinden van de moeilijke situatie thuis. Dat betekent in de eerste plaats dat essentiële zaken niet verbonden mogen zijn aan de betaling van schoolrekeningen. (zie afspraken over handboeken met uitgeverijen hierboven) Kinderen en jongeren mogen ook niet openlijk of ongevoelig geconfronteerd mogen worden met de schoolschulden. Dit zorgt namelijk voor stress en gevoelens van schaamte die kinderen in kwetsbare situaties zeker niet kunnen gebruiken.¹⁷

2.1.6 Gratis schoolmaaltijden in kleuter- en basisscholen

Experimenteer in Vlaanderen met gratis maaltijden op kleuter- en basisscholen.

In Vlaanderen komen elke dag 150.000 leerlingen met een lege brooddoos naar school. Kinderen en jongeren die de hele dag honger hebben, kunnen zich onmogelijk concentreren en goed presteren op school.¹⁸ Jongeren stellen voor om elke leerling gratis middageten te geven, zodat ieder kind, los van zijn thuissituatie, minstens één keer per dag een kwaliteitsvolle maaltijd krijgt.

"Sommige kinderen verstoppen zich 's middags op de speelplaats, uit schaamte omdat ze geen eten bij hebben. Soms zijn er andere kinderen die vaststellen: 'Jouw boterhammen zien groen!'" - Directeur Lars Van Zandvoort, basisschool De Schakel op het Antwerpse Kiel¹⁹

"Elk kind moet gratis maaltijden krijgen op school, zodat kinderen die thuis te weinig eten krijgen kunnen opletten in de les." - Jongere, eerste jaar B-stroom, Ganshoren

¹² https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20190206_04157631; https://www.standaard.be/cnt/dmf20180125_03321567

¹³ Zie advies kinderarmoede VLOR, https://assets.vlor.be/www.vlor.be/advice_final_attachments/RBO-RBO-ADV-001_0.pdf; SOS Schulden op School. https://www.nieuwsblad.be/cnt/dmf20180126_03322278;

¹⁴ <https://www.demorgen.be/meningen/dialogschool-is-ook-luisteren-naar-arme-gezinnen~bcb4160f/>

¹⁵ Zie advies kinderarmoede Vlor https://assets.vlor.be/www.vlor.be/advice_final_attachments/RBO-RBO-ADV-001_0.pdf

¹⁶ <https://www.hln.be/nieuws/binnenland/twee-procent-kinderen-kan-schoolboeken-niet-betalen-abf59edd/>

¹⁷ Zie Samen Tegen Onbetaalde Schoolfacturen <https://www.aanpakschoolfacturen.be/>

¹⁸ <https://www.demorgen.be/nieuws/te-veel-kinderen-zonder-eten-naar-school-soms-zeggen-andere-kinderen-jouw-boterhammen-zien-groen-b8e357ae/>

¹⁹ <https://www.demorgen.be/nieuws/te-veel-kinderen-zonder-eten-naar-school-soms-zeggen-andere-kinderen-jouw-boterhammen-zien-groen-b8e357ae/>

Andere landen en regio's bewezen al dat gratis schoolmaaltijden succesvol kunnen zijn op verschillende vlakken. In Finland en het Verenigd Koninkrijk gingen de gezonde eetgewoontes en de schoolprestaties van kinderen er hard op vooruit dankzij de universele gratis maaltijden. Een aantal grote Vlaamse steden deden ook al succesvolle pilootprojecten met gratis maaltijden.

In het regeerakkoord 2019-2024 lezen we dat de overheid inspanningen zal doen om de lege brooddozen problematiek in het kleuter- en basisonderwijs aan te pakken. De Vlaamse Jeugdraad geeft alvast volgende suggesties voor een effectief beleid.

- Zorg dat kinderen en jongeren die een gratis maaltijd krijgen hierdoor niet gestigmatiseerd worden
- Kies voor een duurzame en gezonde lunch
- Start in regio's met veel kansarmoede
- Zorg dat scholen in één regio hetzelfde beleid hebben rond gratis maaltijden, zodat scholensegregatie op basis van inkomen niet versterkt wordt.

2.2 Studiekeuze en onderwijsloopbaan

Naast schoolkosten, is een juiste studiekeuze op basis van talent en interesse cruciaal om ongelijkheid in het onderwijs tegen te gaan. Kinderen en jongeren met een migratieachtergrond of in kwetsbare situaties komen vaak in praktische richtingen terecht die niet persé aansluiten bij hun capaciteiten. Leerlingen uit een middenklasse gezin gaan dan weer vaker verder studeren in het hoger onderwijs, zonder ooit kennis gemaakt te hebben met andere opties.

Jongeren vinden het dan ook zeer belangrijk dat er meer aandacht gaat naar studiekeuze en loopbaanbegeleiding. Ze willen meer praktijkervaring en stages om hun talent te ontdekken en keuzemogelijkheden te leren kennen. Daarnaast vragen jongeren dat studie oriëntering eerlijk en transparant verloopt, met oog voor wat de leerling zelf wil. Jongeren willen bovendien dat de keuze voor technisch of beroepsonderwijs een positieve keuze wordt. Deze richtingen moeten inhoudelijk sterk zijn en ook hun imago moet verbeterd worden. Tenslotte moet er volgens jongeren, ingezet worden op meer flexibele leertrajecten waardoor leerlingen op maat kunnen leren.

2.2.1 Onderwijsloopbaanbeleid

Versterk leerkrachten en scholen om aan kwaliteitsvolle studiekeuze- en onderwijsloopbaanbegeleiding te doen. Zorg dat alle scholen een onderwijsloopbaanbeleid uitbouwen en er aandacht gaat naar zelfontwikkeling in de nieuwe eindtermen.

Voor veel jongeren lijkt studiekeuze -en onderwijsloopbaanbegeleiding een fenomeen dat maar één keer per jaar of twee jaar opduikt: wanneer ze een nieuwe richting moeten kiezen. Dan duikt ineens die online test op of die boekjes en websites met een overweldigende bom aan informatie. Plots is daar die leerkracht die je erop wijst dat het nu wel écht tijd wordt om een keuze te gaan maken. Voor de leerlingen komt dit schijnbaar uit het niets. Want meestal hebben leerkrachten en scholen hier tijdens het schooljaar geen of amper aandacht voor.

Er zijn dan ook legio verhalen van leerlingen die in het secundair zonder veel interesse een richting blijven volgen omdat die nu eenmaal het normale vervolgtraject is. In het 6e middelbaar constateren ze dan dat ze niet weten wat ze nu eigenlijk willen gaan doen, en niet weten waar te beginnen om een hogere opleiding te kiezen. Een ander aanzienlijk deel leerlingen houdt het zelfs zo lang niet vol en belandt in het watervalstelsel of haakt volledig af. De juiste studiekeuze is een belangrijke voorspeller van het studiesucces. Online tests (zoals bv de Columbustest), flyers, boekjes en beurzen aan het einde van het jaar volstaan niet. Vandaag blijft studiekeuzebegeleiding grotendeels beperkt tot het verstrekken van informatie over verschillende richtingen. Dat is jammer, want een schoolloopbaan uitstippelen is een voortdurend proces: een jongere moet op zoek gaan naar zijn interesses, talenten, ambities en aspiraties, zich

informerend welke opties er zijn, een keuze maken, daarover reflecteren en zo z'n verwachtingen bijstellen. Die aspiraties veranderen en evolueren constant. Studiekeuze is véél meer dan één keer een goede keuze maken.²⁰

Scholen moeten dus werk maken van een onderwijsloopbaanbeleid dat voortdurend tijd biedt voor studiekeuze- en schoolloopbaanbegeleiding. Zo'n beleid omvat enerzijds aandacht voor zelfontplooiing en anderzijds aandacht voor loopbaanleren: competenties verwerven om de eigen loopbaan aan te sturen. Veel jongeren voelen dat ze zelf geen controle hebben over hun eigen studieloopbaan: durf hen dus meer vrijheid en verantwoordelijkheid te geven. Leerlingen uit alle richtingen zijn vragende partij om zelfstandig hun eigen interesses te ontdekken.

Laat leerkrachten hen hierin intensief begeleiden door informatie te verstrekken, door hen te laten stilstaan bij beslissingsmethodes en door regelmatig reflectiemomenten in te bouwen. Versterk leerkrachten door in de lerarenopleiding voldoende aandacht te besteden aan schoolloopbaanbegeleiding en geef hen de tijd en middelen om het aspect studiekeuzebegeleiding binnen de school uit te werken. Onder meer digitalisering biedt tools en opportuniteiten om jongeren begeleid zelfstandige ruimte te geven om zichzelf te verbreden en te ontdekken of net om zichzelf te verdiepen in interesses die hen echt prikkelen.

2.2.6 Stages en maatschappelijk engagement

Zet in alle richtingen in op kwaliteitsvolle stages, duaal leren, maatschappelijk engagement en samenwerking met de privésector om leerlingen te motiveren en kennis te laten maken met verschillende beroepen.

Uit verschillende focusgesprekken en het memorandum van de Vlaamse scholierenkoepel blijkt dat jongeren graag praktijkervaring opdoen. Ze willen kennis maken met verschillende richtingen en beroepen door echt mee te draaien op het veld. Dat kan volgens de jongeren zélf op verschillende manieren: (maatschappelijke) stages, georganiseerde ontmoetingen met werknemers, werkervaringsprojecten, een praktische kennismaking met verschillende beroepen...²¹ De projecten en initiatieven kunnen heel groot zijn, zoals De Rooi Pannen in Tilburg, waar de school omgetoverd is tot een echt hotel dat uitgebaat wordt door leerlingen zelf²², of net kleinschaliger, zoals de YOUCA dag waarbij leerlingen een dag werken voor een organisatie en het geld aan het goede doel afstaan.

"Ik werkte bij YOUCA voor een restaurant, dat was heel fijn. Dat heeft me doen beseffen dat ik graag mijn eigen horecazaak zou beginnen. Dat is goed, anders was ik misschien aan een opleiding verpleegkunde begonnen." - Jongere, 6de middelbaar TSO, Gent

Jongeren vragen méér praktijkstages, in alle richtingen van het secundair, en al voor het laatste opleidingsjaar. Een maatschappelijke stage dient in de eerste plaats om een levensechte, praktische en sociale ervaring te beleven. Ze versterkt de burgerzin, verruimt de leefwereld en oefent nieuwe vaardigheden.²³ Bovendien leren jongeren in zo'n stage waar ze goed in zijn en wat ze graag doen. Dit zorgt voor een betere studiekeuze later. De Vlaamse Jeugd Raad pleit voor meer praktijkstages en structurele inbedding hiervan in de eindtermen van de tweede en derde graad van het secundair onderwijs. We vestigen wel aandacht op het feit dat een stagiair in eerste plaats op de werkvloer is om te leren, niet om een betaalde werkkracht te vervangen. Bovendien mag de financiële situatie van de stagiair geen invloed hebben op de stageplaats.²⁴

"Ik vind school niet nuttig, ik leer meer op straat. Op school zijn er zo veel belachelijke regels die alles moeilijker maken." – Jongere die een alternatief traject volgt, Groep INTRO, Molenbeek

²⁰ Interview expert Mieke van Houtte

²¹ Zie advies Toegang tot werk https://vlaamsejeugdraad.be/sites/default/files/advies/1702_-_advies_toegang_tot_werk.pdf

²² <https://www.klasse.be/176791/zo-echt-kan-leren-zijn/>

²³ Memorandum Vlaamse Scholierenkoepel <https://www.stemvanscholieren.be/>

²⁴ Zie advies Toegang tot werk https://vlaamsejeugdraad.be/sites/default/files/advies/1702_-_advies_toegang_tot_werk.pdf

Voor jongeren die niet gemotiveerd zijn om een hele dag op de schoolbanken te zitten, is een traject dat werken en leren combineert een goede oplossing. De Vlaamse Jeugdraad kijkt dus uit naar de verdere uitbouw van het proefproject duaal leren om dit mogelijk te maken voor meerdere studierichtingen in krachtige leeromgevingen. Duaal leren mag geen uitsluitingsmechanismes in de hand werken en enkel sterkere of kansrijke leerlingen aantrekken. Het gaat over de opleiding van leerplichtige jongeren. De bedrijfsweld mag niet bepalen welke leerlingen wel of niet mogen instappen in het systeem. De belangen van de jongeren in opleiding moeten primeren, niét die van de werkgevers. De Vlaamse Jeugdraad wil dat de overheid het project blijft opvolgen en werk maakt van duidelijke, transparante kwaliteitscriteria voor duaal leren en duidelijke informatie voor leerlingen en hun ouders.²⁵

2.2.2 Opwaardering van BSO en TSO

Maak van elke studiekeuze een positieve keuze. Laat jongeren kennis maken met elke opleiding en zorg voor een opwaardering van TSO en BSO.

Uit de focusgesprekken met jongeren kwam steeds opnieuw dat de keuze voor technisch of beroepsonderwijs een negatieve keuze is, geforceerd door een B- of C-attest na ondermaatse prestaties of studiehouding. De leerlingen die we spraken in deze richtingen hebben vaak het gevoel dat ze minderwaardig zijn tegenover de leerlingen uit het ASO. Doordat weinig leerlingen om positieve redenen voor beroeps- of technische richtingen kiezen, is de studiecultuur in technische en beroepsrichtingen vaak ook minder positief. Leerlingen zijn meer anti-schools, en zullen zich minder inzetten voor school. Ze haken af of sleuren zich naar de eindmeet van een richting waar ze zich niet thuisvoelen.²⁶ Dit schoolklimaat heeft ook negatieve invloed op leerlingen die wel gemotiveerd zijn.

“Ik vind mode saai, maar ik moest wel van richting veranderen, na een slecht rapport voor Wiskunde.”- Jongere, B-stroom 2 de middelbaar, Kontich

De Vlaamse Jeugdraad pleit er voor een opwaardering van praktische richtingen. Zij zijn minsten zo belangrijk als theoretische richtingen en moeten ook zo gepreciseerd worden. Jongeren moet voor deze richting kiezen vanuit belangstelling en competenties. We pleiten er dan ook voor om jongeren in het basisonderwijs kennis te laten maken met elke opleiding door middel van vakoverschrijdende lessen en praktijk. We willen ook duidelijke, transparante communicatie over verschillende richtingen en over de modernisering naar arbeidsmarkt- en/of doorstroomgerichte opleidingen. Daarnaast wil de Jeugdraad dat het gemakkelijker wordt om van een praktische richting naar een theoretische richting over te stappen.

Zorg dat de studierichtingen - zeker in TSO en BSO - inhoudelijk up to date en toekomstgericht zijn.

“Als er meer opties waren, zou ik hier nooit voor gekozen hebben. De richting is super algemeen en niet specifiek genoeg. We leren niets bij.” - Jongere, 7e specialisatiejaar, Geel

“Het klonk allemaal wel interessant, maar dat is het helemaal niet. De lessen zijn saai en ik had andere verwachtingen.” – Jongere, 5e middelbaar, Geel

Jongeren in arbeidsmarktgerichte studierichtingen vinden hun richting niet altijd even nuttig. Bovendien leiden deze praktische richtingen niet per definitie tot jobs. Wie technisch en beroeps onderwijs echt wil herwaarderen, moet er voor zorgen dat de richtingen inhoudelijk sterk zijn en effectief leiden tot interessante arbeidsopportuniteiten. Op dit moment gebruiken scholen steeds meer Engelse benamingen om een richting te promoten of op te waarderen: vooral in TSO en BSO is dit schering en inslag. Maar een naamsverandering is niet genoeg om een richting een nieuw imago te geven. Een nieuwe naam kan ook misleidend zijn voor wat eigenlijk hetzelfde blijft. We zijn blij dat het regeerakkoord stelt dat

²⁵ Zie advies Toegang tot werk https://vlaamsejeugdraad.be/sites/default/files/advies/1702_-_advies_toegang_tot_werk.pdf

²⁶ Van Houtte & Stevens, 2010; Van Houtte & Van Praag, 2014.

de opleidingen inhoudelijk up-to-date moeten blijven/worden en moeten inspelen op de realiteit van morgen. De Vlaamse Jeugd Raad moedigt de regering aan om echt te investeren in modern materiaal en gespecialiseerde leerkrachten in het beroeps en technisch onderwijs.

2.2.3 Klassenraad en oriëntering

Zorg dat leerlingen die van richting moeten veranderen of moeten blijven zitten, betrokken worden bij de beslissing in het BO en SO. Doe dit via open klassenraden die de dialoog aangaan. Behoud de (rechts)positie van leerlingen bij zittenblijven en heroriëntering in het secundair onderwijs.

De klassenraad lijkt voor jongeren één van de grootste mysteries op school. Doordat de klassenraden gesloten zijn, twijfelen veel leerlingen aan de objectiviteit ervan. Ze hebben het gevoel dat de beslissing van de klassenraad niet alleen beïnvloed wordt door hun capaciteiten, inzet en leerresultaten, maar ook door persoonlijke gevoelens van één of meerdere leerkrachten. De uitspraak van de klassenraad wordt wel gemotiveerd, maar de leerlingen weten niet waar die motivatie vandaan komt, en vinden dat ze geen kans tot verweer krijgen.

“Op het einde van het jaar hoor ik dat ik moet veranderen van richting, maar ik wist nog niet eens dat ik zo slecht bezig was. Ze doen maar en beslissen over uw leven, zonder te luisteren naar wat wij zeggen.”-
Jongere, 2de jaar B-stroom, Focusgesprek Kontich

In het regeerakkoord staat dat de overheid het respect voor de leerkracht, voor de klassenraad en de directie wil herstellen. Om de juridisering tegen te gaan en om beroepsprocedures te vermijden, wilt de overheid het Decreet Participatie en Leerlingenrechten herbekijken. De Vlaamse Jeugd Raad is bezorgd dat de rechten van kinderen en jongeren verminderd worden. Dit is een zorgelijke evolutie aangezien scholen en leerkrachten toekomstperspectieven van leerlingen volledig bepalen. Bovendien toont onderzoek aan dat leerkrachten en scholen vaak beslissingen maken op basis van bewuste en onbewuste vooroordelen (zie hieronder over objectieve oriënteringsadviezen). Daarom blijft het essentieel dat een onafhankelijke rechter hier een eindbeslissing over kan nemen en de rechtpositie van leerlingen beschermd wordt. Planlast is een probleem, maar oplossingen hiervoor, mogen niet ten koste gaan van leerlingen zelf.

Om juridisering te vermijden, kan een school beter inzetten op dialoog tussen leerlingen en klassenraden. Als er meerdere klassenraden per jaar plaatsvinden, kunnen leerlingen vroeger feedback krijgen over hun studieresultaten en houding. Door dialoog kunnen scholen en leerkrachten problemen op tijd bijsturen. Zo blijft de situatie niet hangen tot het einde van het schooljaar, en krijgen leerlingen niet plots het deksel op de neus. Leerlingen willen geen procedures: ze willen vooral gehoord worden. Dit kan een oplossing zijn om de juridisering te verminderen, zonder te snoeien in de participatie van de leerlingen. De Vlaamse Jeugd Raad pleit dan ook voor inzet op transparantie en dialoog en goede bescherming door een rechter als ultieme remedie.

Zorg dat leerkrachten en de school op een objectieve manier oriënteringsadviezen geven.

Oriëntering van leerlingen blijkt geen exacte wetenschap te zijn. Er is ruimte voor individueel maatwerk, maar ook ruimte voor stereotypering en discriminatie. Veel leerlingen hebben het gevoel dat ze gediscrimineerd worden, ook tijdens de klassenraden.²⁷ Onderzoek van Unia bevestigt dat er op klassenraden (onbewuste) discriminatie speelt. Leerkrachten neigen om leerlingen met gelijkaardige punten maar behorend tot een minderheidsgroep sneller een B-attest te geven

²⁷ D'hondt, 2015, In onderzoek binnen de regio's Gent, Antwerpen, Sint-Niklaas en Hasselt gaf ongeveer 24% van de jongens en 19% van de meisjes met een migratieachtergrond aan etnische discriminatie door leerkrachten ervaren te hebben

dan andere leerlingen.²⁸ B-attesten blijken volgens Unia ook ongelijke kansen in de hand te werken. Doorstroomkansen naar het hoger onderwijs verminderen wanneer een leerling na een B-attest heroriënteert naar een ander onderwijsvorm. Het onderzoek op basis van populatiegegevens bevestigt dat kansarme leerlingen vaker van onderwijsvorm veranderen en zo in het “watervalsysteem” terecht komen. Kansrijke leerlingen zullen eerder hun jaar overdoen of een overstap maken binnen dezelfde onderwijsvorm. Dit maakt dat kansrijke leerlingen de mogelijkheid om door te stromen naar het hoger onderwijs blijven behouden.²⁹

“Het is geen toeval dat hier alleen maar jongeren zitten met een migratieachtergrond. We worden benadeeld en meteen bekeken als minder.”- Jongere, die een alternatief traject volgt, Groep INTRO, Molenbeek

Talent en belangstelling moeten centraal staan en scholen mogen niet naar uiterlijk, de afkomst kijken. Uitspraken als “STW gedaan of van een Marokkaanse afkomst? Universiteit gaat dan niet lukken hoor.” zijn nefast voor het welbevinden van de jongeren. Leerkrachten moeten de oriëntering van jongeren positief benaderen en leerlingen de kans geven om zelf te ontdekken waar hun weg ligt.

Een schoolloopbaanbeleid die voortdurend werkt rond studiekeuze (zoals aanbevolen hierboven) en waarbij minstens één leerkracht nauw betrokken is bij het keuzeproces van elke leerling kan leiden tot een schoolcultuur met veel meer wederzijds begrip tussen leerling en leerkracht. En een leerkracht die bewust omgaat met vooroordelen kan sneller, beter geïnformeerd en objectiever problemen binnen de schoolloopbaan van de leerling signaleren, zoals onvoldoende studiemotivatie of een slechte attitude. Op die manier kunnen school en leerling samen naar oorzaken en oplossingen zoeken. Zo ontstaat dialoog, en krijgt de leerling het gevoel dat de input van de klassenraad en leerkrachten dient om hem verder te helpen, niet om hem van een bepaalde richting uit te sluiten. De beoordeling zal ook eerlijker aanvoelen: op basis van het potentieel van de leerling en niet op basis van vooroordelen.

2.2.5 Flexibele leertrajecten en leersnelheden

Werk aan meer flexibele leertrajecten voor elke leerling in het secundair onderwijs. Zorg voor individuele curricula of pistes zodat jongeren hun vakken op verschillende snelheden kunnen leren.

Uit onze focusgesprekken en bevestigingen van de Vlaamse Scholierenkoepel blijkt dat jongeren meer flexibiliteit in hun schoolbaan willen.³⁰ Ze vinden het jammer dat hun schoolcarrière op dit moment bepaald wordt door hun zwakste vakken. Leerlingen die bijvoorbeeld goed zijn in wiskunde, maar slecht in talen en geschiedenis, blijven op dit moment zitten voor het hele jaar. Langs de andere kant zijn er leerlingen die heel goed zijn wetenschappen, zij worden te weinig uitgedaagd voor dit vak, maar kunnen niet meteen een jaar overslaan. Leerlingen in het secundair onderwijs, willen een loopbaan op maat, waarbij ze extra ondersteuning krijgen voor de vakken die ze moeilijker vinden. Of net extra stappen vooruit kunnen zetten, wanneer ze sterk zijn in een vak. Meer flexibiliteit en meer leren volgens eigen ontwikkeling, zorgt volgens leerlingen voor meer motivatie en betere oriëntering.

Ik ben twee keer in het tweede blijven zitten en ik heb niet bijgeleerd, omdat ik er geen zin in had. Ze hadden mij beter meer gemotiveerd in de plaats van me te laten zitten.” Jongere die een alternatief traject volgt, Groep INTRO, Sint-Niklaas

Meer flexibiliteit kan het aantal zittenblijvers en schooluitvallers verminderen.³¹ Wanneer leerlingen vrijstellingen krijgen voor de vakken die ze wel goed hebben afgelegd en herexamens mogen afleggen in de vakken die minder gingen, zorgt dit voor meer motivatie en vrijheid om op eigen tempo door de leerstof te gaan. De Vlaamse Jeugd Raad pleit

²⁸ Diversiteitsbarometer Unia, 2018 https://www.unia.be/files/Documenten/Publicaties_docs/1210_UNIA_Barometer_2017_-_NL_AS.pdf

²⁹ Diversiteitsbarometer Unia, 2018 https://www.unia.be/files/Documenten/Publicaties_docs/1210_UNIA_Barometer_2017_-_NL_AS.pdf

³⁰ <https://www.stemvanscholieren.be/>

³¹ België is één van de landen met het hoogste percentage zittenblijvers in Europa. Zie rapport https://read.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2019_f8d7880d-en#page1

samen met de Vlaamse Scholierenkoepel voor meer flexibele leertrajecten die alle leerlingen op maat ondersteunen en uitdagen.

2.3 Gelijke kansen onderwijs

Naast schoolkosten en studieloopbaan blijkt schoolkeuze een belangrijke factor om een succesvolle schoolloopbaan van een leerling te voorspellen. Uit het Pisa onderzoek van 2015 blijkt bijvoorbeeld dat een 15-jarige leerling uit de Vlaamse Gemeenschap die naar een kansrijke klas gaat 3 jaar meer voorsprong dan een 15-jarige leerling uit een kansarme klas.³² In Vlaanderen zijn er grote verschillen tussen scholen en leerlingenpopulatie van scholen. Kwetsbare kinderen en jongeren komen in één school terecht en jongeren uit kansrijke gezinnen in andere scholen. Maar scholen met een groot aandeel socio-economisch kwetsbare jongeren staan voor extra uitdagingen zoals (kans)armoede, mindere kennis van het Nederlands of moeilijke thuissituaties. Het is dan ook belangrijk om er voor te zorgen dat kwetsbare leerlingen voldoende gespreid zijn over scholen. Daarnaast moeten de extra GOK middelen op de juiste manier worden ingezet.

Blijf inzetten op een gezonde sociale mix op scholen. Voorzie een volwaardig alternatief voor dubbele contingentering. Informeer en ondersteun (kwetsbare) ouders voldoende over het online inschrijvingsstelsel en de verschillende keuzemogelijkheden.

Vrije schoolkeuze is belangrijk, maar organiseert op dit moment sociale segregatie in ons onderwijssysteem. Dit is in de eerste plaats jammer omdat deze opsplitsing de groeikansen van kansarme of kwetsbare leerlingen in de weg staat. De socio-economische samenstelling van een school heeft impact op de prestaties van de leerlingen. Hoe groter de groep van kansarme leerlingen, hoe lager de prestaties gemiddeld zijn.³³ Leerlingen die op een “concentratieschool” zitten, scoren bijvoorbeeld minder goed op de internationale PISA-test voor wiskunde dan wie op een ‘bevoorrechte’ school zit. Het verschil loopt op tot 174 punten, wat ongeveer overeenkomt met vier schooljaren achterstand, zegt hoogleraar Ides Nicaise.³⁴

Uit de gevoerde focusgesprekken blijkt bovendien dat kinderen en jongeren het belangrijk vinden om met verschillende soorten mensen op school te zitten. Ze geloven dat je op die manier leert van elkaar en dat het is goed is voor de samenleving als kinderen elkaar al op jonge leeftijd leren kennen. De segregatie is volgens jongeren dus ook slecht voor leerlingen die op een “bevoorrechte” school zitten en weinig of geen contact hebben met kwetsbare jongeren.

“Hiervoor zat ik alleen met Marokkanen in de klas. We spraken Berbers en ik leerde niets over Christendom ofzo.”- Jongere, eerste middelbaar, BSO Ghanshoren

In het regeerakkoord lezen we dat de maatregel van dubbele contingentering nu ook voor het basisonderwijs wordt afgeschaft. De Vlaamse Jeugdraad betreurt dit omdat een alternatieve regeling die reeds voor het secundair onderwijs bestaat, veel minder slagkracht heeft dan de maatregel van dubbele contingentering. Wanneer secundaire scholen zelf de mogelijkheid krijgen om tot maximaal 20% van de capaciteit voor te behouden voor ‘ondervetegenwoordigde groepen’, is dit vrijblijvend en hoeft het niet om kwetsbare leerlingen te gaan.³⁵ Met de Vlaamse Jeugdraad pleiten we dan ook resoluut voor een volwaardig alternatief voor dubbele contingentering, om ongelijke kansen en segregatie in onze samenleving tegen te gaan.

Daarnaast benadrukken we graag dat alle ouders en zeker kwetsbare ouders goed en breed geïnformeerd moeten zijn over verschillende scholen en richtingen, waaruit zij kunnen kiezen. In het regeerakkoord staat dat de Vlaamse regering

³² [w.pisa.ugent.be/uploads/assets/140/1485507054477-Vlaams%20rapport%202015\(2\).pdf](https://w.pisa.ugent.be/uploads/assets/140/1485507054477-Vlaams%20rapport%202015(2).pdf)

³³ Interview met Mieke Van Houtte, socioloog en hoofd van de onderzoeksgroep CuDOS Gent; https://www.standaard.be/cnt/dmf20190903_04590249?fbclid=IwAR0BWLifPAtoabXNKFM55coAoWOUeS78V1yXGqJAJ7GJ9xTGdMG-6x7nl3c

³⁴ https://www.standaard.be/cnt/dmf20190903_04590249?fbclid=IwAR0BWLifPAtoabXNKFM55coAoWOUeS78V1yXGqJAJ7GJ9xTGdMG-6x7nl3c

³⁵ Zie advies VLOR over inschrijvingsdecreet https://assets.vlor.be/www.vlor.be/advice_final_attachments/AR-AR-ADV-1819-003_0.pdf

een basis van één eenvoudige en uniforme tabel voor heel Vlaanderen wil maken zodat ouders en leerlingen een zicht krijgen op het volledig leertraject van het eerste tot het laatste jaar. We juichen dit toe en moedigen regio's aan om ook rond schoolkeuze duidelijkheid te creëren. Het is daarbij belangrijk om vooroordelen of gekleurde percepties over scholen tegen te gaan met informatie en toeleidingcampagnes. We vragen ook dat ouders met een beperkte digitale vaardigheden ondersteund worden bij het inschrijven van hun kinderen.³⁶

2.3.2 GOK beleid

Breng de besteding van de middelen en de impact van GOK scholen structureel in kaart en wissel goede praktijken uit. Begeleid scholen in plan van aanpak en motiveer hen om beter te doen.

Scholen met een hoog aantal leerlingen die voldoen aan de SES-indicatoren krijgen extra middelen. Jongeren juichen deze maatregel toe en geven aan dat het belangrijk is om goed te investeren in kinderen en jongeren met een moeilijker thuissituatie. De Vlaamse Jeugdraad benadrukt net als de Vlor dat het gelijke onderwijskansenbeleid blijvende en bijkomende aandacht vereist.

Het GOK beleid moet hoog op de beleidsagenda blijven staan en dat moet zich vertalen in onderzoek acties en een adequate financiering. Daarnaast pleiten we voor meer transparantie over de middelen die besteed worden. Scholen die geld krijgen, moeten kunnen aantonen wat ze hier mee doen en hoe hun budget de onderwijskansen verbetert. De overheid kan ook richtlijnen en indicatoren ontwikkelen, om te kijken of scholen leerwinst boeken. Dit kan bijvoorbeeld hand in hand gaan met gestandaardiseerde proeven, op voorwaarde dat deze brede kennis en vaardigheden meten. We moedigen de Vlaamse overheid ook aan om *good practices* te delen en scholen aan te moedigen om middelen op de meest effectieve manieren te gebruiken. Scholen die niet voldoen aan een aantal kwaliteitscriteria moeten sluiten.

2.4 Participatie en welbevinden op school

Kinderen en jongeren kunnen alleen goed presteren op school wanneer ze zich goed voelen. Kinderen en jongeren die het thuis moeilijk hebben omdat ze bijvoorbeeld fysieke of mentale mishandeling zien, kunnen zich de volgende dag onmogelijk inspinnen op school. Er moet ruimte en professionele hulp zijn op school om te gaan met deze moeilijke situaties. Om er voor te zorgen dat leerlingen zich goed voelen en zichzelf kunnen zijn, moeten leerlingen ook mee kunnen beslissen over hoe hun school er uit ziet. Daarnaast geven leerlingen aan dat de schoolomgeving en infrastructuur van de school zelf, essentieel zijn om het mentaal welzijn op school te verbeteren.

Werk aan het welbevinden op school en zorg er voor dat het CLB dichterbij de leerlingen staat en positief gekend is.

Kinderen en jongeren vertellen dat ze zich goed moeten voelen op school, om gemotiveerd te blijven. Ze willen dat scholen en onderwijs zorgen voor een fijn schoolklimaat, waar psychisch welzijn bespreekbaar is en genormaliseerd wordt. Jongeren willen weten waar ze terecht kunnen met problemen, hoe ze kunnen omgaan met stress en sociale druk en hoe ze actief bouwen aan hun zelfvertrouwen.³⁷ Jongeren geven aan dat ze niet altijd weten waar ze terecht moeten met problemen. Ze vertrouwen hun leerkracht of leerlingenbegeleider niet altijd met persoonlijke informatie en het Centrum voor Leerlingenbegeleiding is bij veel jongeren niet gekend of heeft een negatief imago.

De Vlaamse Jeugdraad vindt het belangrijk dat leerlingen en ouders duidelijke informatie krijgen over de taken en verantwoordelijkheden van elke zorgactor (leerkracht, zorgcoördinator, CLB, directie...), zodat ze weten bij wie ze voor

³⁶ Zie advies VLOR over inschrijvingsdecreet https://assets.vlor.be/www.vlor.be/advice_final_attachments/AR-AR-ADV-1819-003_0.pdf

³⁷ Zie advies https://vlaamsejeugdraad.be/sites/default/files/advies/1706_advies_psychisch_welzijn.pdf

wat terecht kunnen en wie beroepsgeheim heeft. We vragen ook om te blijven investeren in een CLB dat zichtbaar, vlot toegankelijk en laagdrempelig is, met bijzondere aandacht voor maatschappelijk kwetsbare groepen.³⁸ Daarnaast vragen we om in te zetten op een schoolcultuur met aandacht voor zelfontwikkeling en psychische gezondheid. Dit betekent niet dat elke leerkracht psycholoog moet worden, maar wel dat ze tekenen kunnen herkennen en jongeren kunnend doorverwijzen naar de juiste instanties. Elk schoolteam moet zich ook bewust zijn van de druk die op jongeren ligt en de mogelijk psychische problemen waarmee kwetsbare jongeren worstelen.³⁹

Laat alle leerlingen mee beslissen over schoolregels en stimuleer leerlingenparticipatie op school

Om leerlingen zich echt thuis te laten voelen op school, is het essentieel dat zij inspraak hebben in het schoolleven. Leerlingen in kwetsbare situaties vinden een schoolreglement dat totaal niet overeenstemt met de hun thuissituatie vaak nutteloos en vervelend. Uit focusgesprekken bleken deze regeltjes voor verschillende schoolverlaters een grote bron van frustratie: ze mogen niet dragen wat ze willen, ze mogen geen water drinken tijdens de les en moeten in de rij gaan staan,....

Jongeren moeten mee kunnen beslissen hoe hun lessenrooster, schooldag en schoolreglement er uit ziet. Ook leerlingen willen een veilige, aangename en gestructureerde schoolomgeving en begrijpen dat regels noodzakelijk zijn. Ze zullen eerder schoolregels naleven die zij zelf mee opstellen en waarvan ze dus het nut inzien. Regels die 'van hogerop' worden opgelegd zullen vaker op onbegrip stuiten. De kans op participatie is bevorderlijk voor het schoolklimaat en voorkomt rebellie tegen het schoolreglement. De school kan in samenspraak met de leerlingen bijvoorbeeld het uur waarop de school van start gaat herbekijken, gebruik maken van leerlingenbemiddelaars die conflicten onder leerlingen zelf oplossen of kledingvoorschriften in samenspraak opstellen.

Het vroeg naar school gaan, is niet afgestemd op het bioritme van jongeren in de puberteit. Hierdoor presteren leerlingen ook minder goed in de eerste lessen van de schooldag, omdat ze 'nog moeten wakker worden'. Dit heeft een negatieve impact op de schoolresultaten, de motivatie en het mentale welzijn. Overleg met leerlingen waar deze lessen gecompenseerd worden, bijvoorbeeld door les tot 17u, geen vrije woensdagmiddag... Creëer samen met leerlingen een aanbod voor zij die wel vroeg naar school komen: 'voorschoolse activiteiten', leerlingenraad in de ochtend, studiebegeleiding...- Jongere, Vlaamse Jeugd Raad

Uit de *International Civic and Citizenship Education Study (ICCS)* van de KU Leuven blijkt ook dat 14-jarigen vandaag vooral worden voorbereid om gehoorzame burgers te worden, maar te weinig worden gestimuleerd om uit te groeien tot actieve burgers - wat essentieel is in een democratische samenleving. Het volstaat niet om tijdens burgerschapslessen de theorie over participatie en democratie te onderwijzen: leerlingen willen deze participatiecultuur en de democratische waarden ervaren in hun eigen school. Het is hierbij belangrijk om speciaal aandacht te hebben voor ongelijkheid en te vermijden dat alleen leerlingen uit de A-stroom zich engageren voor de leerlingenraad en van zich laten horen. Scholen moeten minder geëngageerde leerlingen extra ondersteunen en de mogelijkheid bieden om te participeren en hen tonen dat hun mening evenveel meetelt.

2.4.2 Infrastructuur

Blijf investeren in aantrekkelijke schoolgebouwen en moderne, duurzame infrastructuur.

Uit de focusgesprekken die we gevoerd hebben, blijkt dat jongeren het gebouw waarin ze les krijgen heel belangrijk vinden. Niet alleen de bakstenen zijn daarbij van belang, ook het interieur speelt een rol in het welbevinden op school. We lezen graag dat het regeerakkoord aandacht besteedt aan scholenbouw, en sneller wil inzetten op de creatie van

³⁸ Zie advies Toegang tot werk https://vlaamsejeugd Raad.be/sites/default/files/advies/1702_-_advies_toegang_tot_werk.pdf

³⁹ Zie advies VLOR over welbevinden en pesten https://assets.vlor.be/www.vlor.be/advies_final_attachments/AR-AR-ADV-1819-010.pdf

nieuwe plaatsen in het secundair en lager onderwijs. We vragen om jongeren zeker mee te nemen bij de uitwerking van deze schoolgebouwen en inspraak te geven bij de inrichting. Jongeren willen geen les krijgen in een gebouw dat voelt als een gevangenis, hun welzijn en functioneren zal alleen maar vooruitgaan als ze inspraak in de uitbouw van hun lesomgeving.

De Vlaamse Jeugd Raad geeft hierbij nog enkele aandachtspunten mee. Voor onszelf, voor kinderen, jongeren en onze wereld pleiten we voor maximale duurzaamheid bij het bouwen van scholen. We wijzen daarnaast ook graag op de mogelijkheden die open, gedeelde ruimte biedt aan alle betrokkenen, van de school zelf, tot jongeren, tot lokale sportverenigingen, jeugdwerkorganisaties en andere potentiële partners (zie aanbevelingen hieronder rond brede school).⁴⁰

2.5 Diversiteit en taal op school

Diversiteit in al zijn vormen is voor veel kinderen en jongeren een realiteit. In Antwerpen en Brussel zijn er meer kinderen en jongeren met een migratieachtergrond dan zonder.⁴¹ Nederlands is niet altijd hun moedertaal en Christendom is niet persé hun geloof. Met de Vlaamse Jeugd Raad pleiten we ervoor om verschillen tussen kinderen en jongeren te zien en positieve identiteitsontwikkeling van alle jongeren te stimuleren in het onderwijs. Een positief en verbindend schoolklimaat met oog voor diversiteit, is een voorwaarde om kwetsbare jongeren te motiveren op school en gelijke kansen na te streven. Daarnaast is het belangrijk dat er aandacht gaat naar een sterke kennis van het Nederlands, zonder dat de moedertaal van kinderen en jongeren als minderwaardig wordt gezien.

“Wij verwachten van onze leerlingen dat ze hun jas, hun hoofddoek, hun moedertaal en een stuk van hun identiteit aan de kapstok achterlaten. Dit moet anders” socioloog, Dirk Geldhof ⁴²

2.5.1 Een kwaliteitsvol diversiteitsbeleid op alle vlakken

Stimuleer scholen om een kwaliteitsvol diversiteitsbeleid te voeren, zodat elke leerling zich goed voelt op school.

Uit OESO-onderzoek blijkt dat leerlingen met een migratieachtergrond dubbel zoveel risico lopen om later slechter te presteren op academisch vlak én dat ons land op dat vlak slechter presteert dan de meeste westerse landen. Toch blijkt uit andere cijfers van de OESO dat de motivatie van leerlingen met buitenlandse ouders hoger ligt dan bij autochtone leerlingen. Aan motivatie ontbreekt het leerlingen dus niet, maar hun gevoel van welbehagen op school, en de betrokkenheid en ondersteuning die ze ervaren van leerkrachten spelen een grote rol. Op dat vlak presteert het Vlaamse onderwijssysteem ondermaats en creëert het ongelijkheid.⁴³

“Als anderstalige had ik het gevoel dat leerkrachten minder van mij verwachtten; dat vond ik niet leuk.” – Jongere, 6de middelbaar ASO, Gent

De meerderheid van de Vlaamse scholen volgt een ‘kleurenblinde’ aanpak die geen rekening houdt met de verschillende culturele achtergronden van haar leerlingen. Dit lijkt de gelijkheid in de hand te werken, maar heeft net het tegenovergestelde effect: leerlingen voelen zich minder gewaardeerd op school. Uit onderzoek blijkt dat een multiculturele aanpak de oplossing is. Scholen die aan de slag gaan met de culturele diversiteit van hun leerlingen verkleinen de kloof tussen allochtone en autochtone scholieren, op het vlak van zowel welzijn als prestaties, en zonder dat autochtone leerlingen erop achteruit gaan. Jongeren met een migratieachtergrond vinden het belangrijk dat er aandacht gaat naar hun cultuur, taal en etniciteit.

⁴⁰ https://vlaamsejeugd Raad.be/sites/default/files/advies/1701_advies_witboek_beleidsplan_ruimte_vlaanderen.pdf

⁴¹ <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2019/02/25/in-antwerpen-zijn-er-voor-het-eerst-met-allochtonen-dan-autochto/>

⁴² <https://www.klasse.be/11332/vlaamse-klassen-woorden-super-divers/>

⁴³ https://www.standaard.be/cnt/dmf20190927_04633569

“Ik heb een andere cultuur dan Yasmina en dat vind ik fijn, want ik kan van haar leren. Zij is Marokkaans en ik ben Roemeens.” – Jongere, eerste middelbaar BSO, Ganshoren

Diversiteit is meer dan afkomst en religie. Het inspielen, herkennen en het praten over armoede en sociale afkomst is minstens zo belangrijk bij een goede diversiteitstrategie. Ook seksualiteit en gender zijn diversiteitsthema's die binnen het onderwijs volgens jongeren te weinig aan bod komen. 65% van de LGBTQ+ gemeenschap dacht al eens aan zelfmoord. Scholen moeten dus hun maatschappelijke rol opnemen, niet alleen door psychische problemen bij (LGBTQ+)jongeren op te merken, maar ook door mee actief een omgeving te creëren die inzet op de aanvaarding van diversiteit in al haar kleuren en vormen.⁴⁴

Diversiteit op school aanvaarden, gaat gepaard met een effectief antipestbeleid. Ook de mentaliteit van de school speelt een belangrijke rol in het aanvaarden van alle leerlingen. Er moet preventief actie ondernomen worden om racisme en discriminatie (bijvoorbeeld op basis van taal, gender of geartheid) te voorkomen, zowel bij leerlingen als bij leerkrachten.

“In deze school voel ik me wel welkom, omdat er hier een zeer open mentaliteit heerst. Je mag dragen wat je wil en niemand zal je daar op aanspreken. (...) We accepteren elkaar zoals we zijn. In mijn vroegere school was dat helemaal anders. Ik voelde me daar bekeken. Bovendien trad mijn vroegere school niet op tegen pesten.” – Jongere, 6de middelbaar ASO, Gent

Jongeren vinden het ook belangrijk dat ze op school mogen dragen waar zij zich goed bij voelen. Een hoofddoek, piercing, een kort rokje, een pet... Leerlingen geven aan dat ze zo beter zichzelf kunnen zijn en daarom beter presteren. Er moet plaats zijn voor zelfexpressie op school.

“Wat maakt dat nu uit of je een pet draagt, een topje, een piercing of iets anders, zolang je je best maar doet. Het is natuurlijk niet de bedoeling dat je in zwembroek komt.” – Jongere, zesde leerjaar, Leopoldsburg

In het regeerakkoord staat er wordt ingezet op het ondersteunen en versterken van scholen bij het ontwikkelen en uitvoeren van hun antipestbeleid. We juichen deze maatregel toe en pleiten er voor om scholen ook te begeleiden in het omgaan met verschillende vormen van diversiteit (armoede, etniciteit, cultuur, gender, ...)

2.5.2 Nederlands en de thuistaal

Zet op een sterke kennis van het Nederlands en begin daarmee zo vroeg mogelijk in de schoolcarrière.

Jongeren begrijpen het belang van de Nederlandse taal op school, zo blijkt uit onze focusgesprekken, maar ze vinden het jammer dat ze vaak op een negatieve manier wordt opgelegd. Leerlingen bestraffen die een andere taal dan Nederlands gebruiken, creëert een negatieve connotatie rond het Nederlands en geeft hen het gevoel dat de eigen moedertaal minderwaardig is. Veel liever hebben jongeren dat ze op een positieve manier uitgedaagd worden tot het spreken van het Nederlands. Denk aan taalwedstrijden, debatclubs, taalspelletjes, toneel, een boekenclub...

Taalbadklassen zijn voor wie het nodig heeft een mogelijk middel om het Nederlands te verbeteren. Ze kunnen een opportuniteit zijn om op een leuke en interactieve manier rond de Nederlandse taal te werken. Maar ze mogen niet zorgen voor meer segregatie tussen verschillende kinderen en jongeren. Met de Vlaamse Jeugd Raad pleiten we dan ook eerder om Nederlands bij te schaven via (buiten)schoolse activiteiten die door jongeren op enthousiasme onthaald worden (zie hieronder rond brede school).

“Zorg dat Nederlands spreken leuker wordt.” – Jongere, 2de middelbaar BSO, Kontich

De taalachterstand manifesteert zich meestal al in een vroege fase omwille van socio-economische factoren. Zo wordt er in kansarme gezinnen minder vaak voorgelezen en is er minder tijd voor uitgebreide gesprekken. Daarom is het

⁴⁴ Poteat et al., 2014, Onderzoek uit het buitenland toont aan dat aan dat holebi's het meer faalangst hebben en minder snel verder studeren.

belangrijk dat om vroeg met Nederlands te beginnen: al in de kleuterklas. De Vlaamse Jeugdraad juicht daarom toe dat de leerplichtige leeftijd verlaagd wordt. Uit onderzoek blijkt dat vooral kleuters die al mondig zijn, in de kleuterklas het meest aan het woord komen. Er is nog heel wat verbetering mogelijk met betrekking tot de verwerving van het Nederlands in het kleuteronderwijs, bijvoorbeeld door af te stappen van bevelende taal en 'eenrichtingsverkeer', kleuters aan te moedigen om met elkaar in gesprek te gaan. Daarom zijn investeringen in het kleuteronderwijs essentieel, wij zijn dan ook blij dat deze beloofd worden in het Regeerakkoord. Om meer ruimte te maken voor het ontwikkelen van de Nederlandse spreekvaardigheid, zouden de klassen van de allerjongsten best verkleinen. Ook gemixte klassen zijn een goede denkpiste: hier zitten oudere en jongere kleuters samen, zodat de jongsten kleuters van de oudere kunnen leren. Extra taalondersteuning voor kleuterleerkrachten (denk bijvoorbeeld aan taalcoaches) is deze processen erg belangrijk. Deze preventieve aanpak kan taalachterstand voorkomen, waardoor anderstalig leerlingen of leerlingen uit kansarme gezinnen minder barrières ondervinden tijdens hun verdere schoolcarrière en op een gelijke(re) voet kunnen beginnen aan het lager onderwijs.

Zorg dat de thuistaal en meertaligheid van kinderen en jongeren als troef worden gezien op school.

Onderzoek toont aan dat allochtone leerlingen met een andere thuistaal lager scoren op wiskunde en Nederlands en zich minder goed voelen op school dan autochtone jongeren.⁴⁵

Het Steunpunt Diversiteit en Leren van de UGent voerde al regelmatig onderzoeken naar het doelmatig gebruik van de thuistaal op school en constateerde dat dit tot betere schoolprestaties leidt, als de benadering tenminste positief is. Uit onze focusgesprekken blijkt dat leerlingen hier ook voorstander van zijn en zich zo beter zouden voelen op school. Ze vinden het belangrijk dat hun thuistaal niet als minderwaardig wordt gezien.

“Nederlands op school is een goed idee, maar zorg dat mensen zich niet moeten schamen voor hun eigen cultuur en taal.” – Jongere die een alternatief traject volgt, Groep INTRO, Sint-Niklaas

Kinderen die hun moedertaal goed beheersen, verwerven gemakkelijker een vreemde taal, zo zeggen experts. Anderstalige leerlingen hebben moeite om Nederlands te leren, net omdat ze hun moedertaal vaak onvoldoende beheersen. Daarom is het belangrijk dat het onderwijs anderstalige leerlingen ook aanmoedigt om de woordenschat en grammatica van hun moedertaal te blijven onderhouden en verbeteren, door bijvoorbeeld te lezen in de thuistaal. Dat geldt ook voor Nederlandstalige kinderen: zonder uitstekende kennis van het Nederlands is het moeilijker om andere talen te leren. Een hoog niveau van Nederlands en meertaligheid gaan dus hand in hand.

Jongeren met een Vlaamse afkomst benadrukken dat het ook belangrijk is dat hun klasgenoten van andere origine ook Nederlands spreken, omdat zij zich anders uitgesloten dreigen te voelen wanneer ze de taal niet verstaan. Daarom is het belangrijk de ook de andere thuistalen doelmatig en functioneel te gebruiken in de lessen. Reik scholen en leerkrachten de tools aan om de meertaligheid te stimuleren en de thuistaal een plaats te geven op school.

2.6 Rol van de leerkracht

Behalve schoolkosten, studie/schoolkeuze en welbevinden op school, moet er ook aandacht gaan naar de leerkrachten om ongelijke onderwijskansen aan te pakken. De kwaliteit van een onderwijssysteem zal nooit sterker zijn dan de kwaliteit van zijn lerarenkorps. Leerkrachten worden in de klas geconfronteerd met de vluchtelingen of jongeren in armoede, meisjes met een hoofdoek, Daarom moeten we onze leerkrachten meer dan ooit trainen om te leren omgaan met deze grote diversiteit in de klas. In scholen met een hoog aantal SES leerlingen, moeten leerkrachten extra ondersteuning en vorming krijgen om leefwereld van alle kinderen en jongeren in te kunnen inschatten en hier op in te kunnen inspelen.

⁴⁵ Agirdag et al., 2012 en Van Der Wildt, 2016.

2.6.1 Profiel en competenties

Zorg dat het omgaan met diversiteit en het herkennen van armoede een belangrijke competentie is in de lerarenopleiding en vormingen. Streef ook naar een lerarenkorps dat een afspiegeling is van de samenleving.

Jongeren vinden dat leerkrachten hun leefwereld niet altijd begrijpen. Ze hebben niet altijd hetzelfde referentiekader als hun leerlingen. Jongeren zijn thuis anders opgegroeid, spreken een andere thuisstaal of zien er anders uit. Door deze verschillen is het soms moeilijk voor leerkrachten om zich in te leven in de uitdagingen en levensomstandigheden van deze jongeren. Dit zorgt voor misverstanden, verkeerde interpretatie van bepaalde signalen, vooroordelen of een verkeerde aanpak.

In onderzoek van Unia gaven Vlaamse leerkrachten aan dat ze zichzelf weinig competent achten voor de omgang met meertaligheid, religiositeit, functiebeperkingen of gender gerelateerde thema's. Verder signaleerde ruim 20% van de leerkrachten basisonderwijs en 15% van de leerkrachten secundair dat ze zich niet bekwaam genoeg voelen om diversiteitsthema's bespreekbaar te maken in de klas. Tegelijkertijd stelt 30% van de respondenten uit het basisonderwijs, en ruim 40% uit secundair onderwijs dat hun school de competenties van leerkrachten om met diverse leerlingen om te gaan niet versterkt.⁴⁶ Wij zijn verheugd dat het regeerakkoord van 2019-2024 wil dat leerkrachten leren omgaan met alle vormen van diversiteit in de klas. De Vlaamse Jeugd Raad moedigt deze beloften aan en geeft alvast volgende suggesties om leerkrachten te leren omgaan met diversiteit:

- Zorg dat de lerarenopleiding transversaal inzet op het thema diversiteit. Besteed aandacht aan het leren waarnemen en interpreteren van armoede en culturele diversiteit.
- Zet in op het bestrijden van vooroordelen en het koesteren van hoge verwachtingen ten aanzien van elke doelgroep.
- Voorzie binnen de lerarenopleiding stages op diverse plekken en GOK scholen.
- Werk niet eenmalig rond diversiteit, maar voorzie langdurige trajecten die ondersteund worden door organisaties en experts, bijvoorbeeld School Zonder Racisme.

Daarnaast willen jongeren een meer divers lerarenteam, omdat ze geloven dat leraren een voorbeeldfunctie hebben en rolmodellen zijn. Op dit moment weerspiegelt het lerarenkorps te weinig de maatschappelijke realiteit. In het secundair onderwijs is een minderheid van 40% mannen aan de slag. Bovendien heeft maar 1% van de leerkrachten een migratieachtergrond.⁴⁷ We lezen dat ook de Vlaamse regering streeft naar een lerarenkorps dat een weerspiegeling is van de samenleving. De Vlaamse Jeugd Raad moedigt deze maatregel aan en wil dat regering een kwaliteitsvolle strategie ontwikkelt om het probleem aan te pakken.

2.6.2 Specialisatie

Trek gekwalificeerde, ervaren en gespecialiseerde leerkrachten aan in scholen die het moeilijk hebben.'
Motiveer leerkrachten om in GOK scholen aan de slag te gaan door intensieve begeleidingstrajecten en voordelen.

Scholen met een groot aandeel socio-economisch kwetsbare jongeren staan voor grote uitdagingen: grote schoolse vertraging, vroegtijdige schoolverlaters, anderstalige nieuwkomers, (kans)armoede, mindere kennis van het Nederlands, moeilijke thuissituaties... Leerkracht zijn in dit soort school is een enorme uitdaging en vereist specifieke vaardigheden.⁴⁸ In ons land komen de minst ervaren leerkrachten voor de moeilijkste klassen. Deze leerkrachten beginnen nog maar net en krijgen het dus zwaar te verduren. Ze stoppen vaak met het onderwijs of ze vertrekken snel

⁴⁶https://www.unia.be/files/Documenten/Publicaties_docs/Diversiteitsbarometer_Onderwijs_in_Vlaanderen_-_Executive_summary_NL.pdf

⁴⁷ Minderhedenforum brochure over onderwijs 2018

⁴⁸ http://teachforbelgium.org/wp-content/uploads/2019/10/BeleidsaanbevelingenVG_2019.pdf

uit kansarme scholen als ze elders een job hebben gevonden. Daardoor kunnen die scholen geen stabiel beleid uitstippelen.⁴⁹ Dit is ontzettend nefast voor alle leerlingen, maar zeker voor kinderen en jongeren die al schoolachterstand hebben opgelopen en thuis in een moeilijke situatie zitten.

“Ik heb zes leerkrachten gehad op twee jaar, ze konden de klas denk ik niet aan of ze vonden ons gewoon niet leuk.” - Jongere die een alternatief traject volgt, Groep INTRO, Sint-Niklaas

Het is dus essentieel dat GOK scholen kwalitatieve leerkrachten aantrekken, die gemotiveerd zijn en in staat zijn om de specifieke uitdagingen waarmee ze worden geconfronteerd aan te gaan.⁵⁰ Dit kan door de leerkrachten in GOK scholen voordelen te geven en door intensieve trajecten aan te bieden die hen ondersteunen. We verwijzen graag naar de organisatie Teach for Belgium. Deze vzw begeleidt young professionals en iedereen die zich wil (her)oriënteren naar het onderwijs. Ze geeft een tweejarig intensief vormings- en ondersteuningsprogramma van meer dan 400 uren dat focust op het ontwikkelen van leiderschapscompetenties binnen het onderwijsdomein. Het programma biedt een veelheid aan leerervaringen en blijkt succesvol.⁵¹

De Vlaamse Jeugd Raad geeft deze suggesties voor een effectief beleid om leerkrachten aan te trekken en begeleiden:

- Bied vormen en begeleidingstrajecten aan.
- Bevorder een feedbackcultuur in het onderwijs.
- Verhoog het loon van leerkrachten die les geven in GOK scholen.
- Stimuleer teamteaching waarbij leerkrachten meer samenwerken en samen voor de klas staan.
- Ga partnerschappen aan met jeugdwerk, straathoekwerkers en caw's.
- Breid de capaciteiten en werkmiddelen van organisaties zoals Teach for Belgium uit.

2.7 Brede scholen en ouderparticipatie

Scholen en leerkrachten kunnen het probleem rond ongelijke onderwijskansen niet alleen oplossen. Het is belangrijk om ouders te betrekken en samen te werken met andere actoren. Wanneer scholen zich openstellen voor de buitenwereld, rust de verantwoordelijkheid voor onderwijs niet langer uitsluitend op de school. De hele gemeenschap helpt leerlingen maximaal ontwikkelen. De Vlaamse Jeugd Raad pleit dan ook voor ouderparticipatie, brugfiguren, huiswerk buddies en het concept van een brede school om de leerlingen in kwetsbare situaties te ondersteunen.

2.7.1 Ouderbetrokkenheid, ook bij kansarme gezinnen

Stimuleer scholen om (kansarme) ouders op een actieve manier betrekken. Wissel goede praktijken uit en voorzie financiële middelen voor participatie en ouderbetrokkenheid.

Uit de literatuur blijkt dat ouderlijke betrokkenheid een positief effect heeft op welbevinden en de leerprestaties van kinderen en jongeren. De interesse en het enthousiasme van ouders thuis zijn zeer belangrijk om kinderen te laten groeien.⁵² In onze focusgesprekken merkten we dat jongeren aanmoediging van thuis essentieel vinden om hun best te doen op school. Daarnaast geven kinderen en jongeren aan dat ze zich beter voelen op school wanneer hun ouders ook een goede band hebben met de school.

Veel ouders met een migratieachtergrond of ouders in kwetsbare situaties hebben hun eigen negatieve ervaringen met maatschappelijke instellingen (o.a. de school) en daardoor vinden zij het moeilijk om deze te vertrouwen⁵³. Het is dan

⁴⁹ https://www.standaard.be/cnt/dmf20180913_03741530

⁵⁰ http://teachforbelgium.org/wp-content/uploads/2019/10/BeleidsaanbevelingenVG_2019.pdf

⁵¹ Bezoek aan Teach for Belgium en memorandum, http://teachforbelgium.org/wp-content/uploads/2019/10/BeleidsaanbevelingenVG_2019.pdf

⁵² Vlor advies kinderarmoede https://assets.vlor.be/www.vlor.be/advice_final_attachments/RBO-RBO-ADV-001_0.pdf

⁵³ Sos samen tegen schoolschulden; minderhedenforum brochure onderwijs, <file:///C:/Users/Mariamekeita/Downloads/thesis%20diversiteit%20in%20de%20basischool.pdf>

ook belangrijk dat het beleid en de scholen ouders niet alleen wijzen op hun ouderlijke verantwoordelijkheid, maar ook zorgen dat ze een positieve connotatie ervaren bij de school. Dit kan door de leefwereld van ouders in kwetsbare situaties te leren kennen en hier op in te spelen. Bijvoorbeeld: is het voor een alleenstaande moeder moeilijk om naar het oudercontact te komen, dan kan je bellen. De Vlaamse Jeugd Raad moedigt de minister van Onderwijs aan om goede voorbeelden over ouderparticipatie te bundelen en scholen die hier effectief mee aan de slag gaan te stimuleren.

2.7.2 Brugfiguren, buddy's en studieplekken

Werk met brugfiguren als een neutrale vertrouwenspersoon die netwerkkoverschrijdend de kloof tussen familie, school, jeugdwerk en andere relevante sociale partners verkleinen.

Voor ouders in kwetsbare gezinnen is het soms moeilijk om contact te hebben met scholen. Daarom pleit de Vlaamse Jeugd Raad voor brugfiguren, en gezincoaches organisaties die outreachend werken en gezinnen wegwijs maken. Een brugfiguur kan volgens jongeren de rol van vertrouwenspersoon en vertaler op zich nemen. Ze kunnen ouderbetrokkenheid verstrekken, maar ze kunnen leerkrachten, directies en administraties ook de leefwereld en uitdagingen van kinderen en jongeren in armoede leren kennen. Ze kunnen, naar het voorbeeld van Gent, ook een expertise en kennis verzamelen.⁵⁴ De brugfiguren komen volgens jongeren het best uit jeugdwerk, omdat ze het belang van kinderen en jongeren steeds voorop moeten zetten. Bovendien zouden deze brugfiguren gezinnen ook naar vrije tijdsactiviteiten kunnen leiden.

Zet in op huiswerkbegeleiding, buddy's en aantrekkelijk studieplekken in het basis en secundair onderwijs, zodat elke leerling een rustige plek heeft om te studeren en te leren.

Niet alle jongeren worden thuis gemotiveerd om te gaan studeren en niet iedereen krijgt hulp bij zijn huiswerk. Nochtans geven jongeren aan dat aanmoediging cruciaal is om goed te presteren op school. Daarom stelt de Jeugd Raad voor om te werken met buddy's en begeleiders: vrijwilligers die kinderen en jongeren begeleiden bij hun huiswerk en als rolmodel functioneren. De begeleiders kunnen de doorstroom en slaagkansen van leerlingen vergroten, door hun te motiveren en inhoudelijke steun en structuur te bieden. De Vlaamse Jeugd Raad wil dit systeem, dat al op een aantal plaatsten succesvol is, uitbreiden en versterken.

"Ik word thuis aangemoedigd om te studeren. Ze checken of ik mijn huiswerk heb gemaakt en als ik goede punten heb, krijg ik een beloning. Dit maakt veel uit, als je niet wordt aangemoedigd zal je minder veel studeren en ook mindere goede punten halen. Je moet best heel slim en gemotiveerd zijn als je ouders je helemaal niet steunen." - Jongere, 6de middelbaar Gent, ASO

Uit onze focusgesprekken blijkt ook dat veel jongeren geen goede plaats hebben om te studeren: ze hebben geen eigen kamer met bureau of er is thuis veel drukte en ruzie. Daarnaast vertellen veel jongeren dat ze thuis vooral veel met het huishouden of kleinere broertjes en zusjes bezig zijn, waardoor er minder tijd gaat naar huiswerk. De Vlaamse Jeugd Raad vraagt dat elke regio inzet op aantrekkelijke en beschikbare studieplekken in scholen, bibliotheken en jeugdwerkorganisaties.

2.7.3 Brede School

⁵⁴ <https://stad.gent/nl/onderwijscentrum-gent/ouderbetrokkenheid/brugfiguren/brugfiguren-algemeen> zie voorbeeld Gent

Maak werk van een brede school als motor van de wijkwerking en hefboom tot meer sociale cohesie tussen scholen, ouders, de wijk, jeugdwerk en (hulp)organisaties. Creëer zo een brede leer- en leefomgeving waarin alle kinderen en jongeren maximale ontwikkelingskansen krijgen.

Kinderen en jongeren leren niet alleen tijdens de les of binnen de schooluren. Ze groeien en ontwikkelen ook in jeugdverenigingen, sportclubs en muziekacademies. Ze leren werken in een team, optreden voor een groep, afspraken maken en zo veel meer. Maar deze faciliteiten zijn niet voor alle kinderen even bereikbaar: kinderen en jongeren moeten de vereniging kennen, ze moeten er geraken, ze moeten zich veilig voelen... Door samenwerking vanuit verschillende organisaties kan een Brede School inspelen op deze complexe barrières. Wanneer buitenschoolse opvang, voorschoolse en naschoolse opvang, vakantie-initiatieven en speelpleinwerking, jeugdwerk en sport gecombineerd worden binnen een Brede School context, wordt het aanbod veel overzichtelijk. En dus veel eenvoudiger voor kinderen en jongeren uit kwetsbare gezinnen. Voorbeelden tonen nu al dat Brede Scholen kunnen fungeren als een belangrijke hefboom voor kinderen en jongeren in kansarmoede.

De Vlaamse Jeugdraad vraagt we om opnieuw aandacht te besteden aan het concept Brede School. Dit kan door de strategische lijnen van een breed schoolbeleid uit te tekenen samen met de relevante actoren (onderwijs, sport, cultuur, jeugdwerk) en door bottom up initiatieven te faciliteren en promoten. De Vlaamse overheid moet daarvoor financiële incentives voorzien voor partners die mee willen werken, zoals gemeenten of gemeenschapscentra, en een eenvormig statuut creëren voor een brede school.

2.8 Integraal beleid met kinderen en jongeren

Sociale mobiliteit en gelijke onderwijskansen zijn een complexe problematiek met verschillende lagen. Het verkleinen (van mechanismen) van achterstand en achterstelling kan niet aan één enkele maatschappelijke actor worden toegeschreven. Maak werk van een integraal beleid dat steeds wordt afgetoetst bij kinderen, jongeren en hun organisaties.

Voer omtrent kinderarmoede en sociaalculturele ongelijkheid een integrale beleidsaanpak in Vlaanderen om gelijke onderwijskansen te garanderen.

We benadrukken dat er een integrale aanpak nodig is om kinderen en jongeren gelijke kansen te geven. De hele Vlaamse regering moet er samen voor zorgen dat alle kinderen en jongeren voortuitgaan en zich ontwikkelen tot hun volle potentieel. We pleiten voor een nauwe, transversale samenwerking tussen de beleidsdomeinen onderwijs, welzijn, werk, wonen, jeugd, sport, cultuur en gelijke kansen om het probleem ten gronde aan te pakken.

Toets het algemeen onderwijsbeleid af bij jongeren, hun organisaties en bij moeilijk bereikbare doelgroepen.

Alle jongeren die we gesproken hebben vinden het belangrijk dat hun stem gehoord wordt wanneer het onderwijsbeleid wordt gemaakt. Je kan geen beleid maken zonder de doelgroep daarvan te consulteren. Jongeren vinden dat er veel sneller wordt geluisterd naar leerkrachten en directies (via bv vakbonden) dan naar leerlingen en hun organisaties. De Vlaamse Jeugdraad dringt aan om een van jongerenparticipatie een speerpunt in het beleid te maken. Dit kan in de eerste plaats wetsontwerpen en besluiten voor te leggen aan adviesorganen en organisaties zoals de Vlaamse Jeugdraad te Vlaamse Scholierenkoepel. Daarnaast moet de overheid het beleid ook evalueren door de effecten te meten bij verschillende doelgroepen.